

Bildarkiv som historiska skattkammare

Det ligger miljontals foton i arkiv och hemma i byråådor, på vindar och förråd.

Motiven var en gång så självklara och välbekanta att de inte behövde ett ord till förklaring, och därför finns till många av dem inte en enda nedskriven anteckning.

Men det självklara försvinner. Frågorna börjar komma: Vad är det här? Står något skrivet på baksida? Vem är fotografen?

Ett enormt bildlandskap håller på att öppnas med den nya tekniken. Digitalisering och tillgängliggörande pågår på bred front på museer, i arkiv och inte minst hos hembygdsföreningar. Överallt – i varje hörn av landet – har det funnits fotografer, ateljéfotografer och kringresande bygdefotografer. En enda pressfotograf kan ha lämnat efter sig tiotusentals bilder av livet bara i sin egen hemstad. Och i en enda bildsamling finns det mängder av olika sätt att söka.

Arvet av bilder är oöverskådligt stort. Bilderna kommer att vara av omätlig betydelse för vårt framtida sätt att minnas, för vårt sätt att tänka på tiden och förstå tillvaron.

Ett gammalt fotografi kan vara som en tankekapsel, ett fruset ögonblick. Det kan få en att tänka framåt samtidigt som man blickar bakåt. Insikten som sjunker in är att efter oss kommer andra, som på samma sätt kommer att fundera över hur vi hade det. Och: Vad vill vi

sjelva bevara och ta med oss in i framtiden, som bidrag i den stora väven av minnen?

Möjlighet för minnet

Bilderna i arkiven är precis det – en möjlighet för minnet. Skälen att titta på dem må förändras, och bilden kan ha skapats i en avsikt men sparats av en annan. Kanske är det en tillfällighet att den ens finns kvar. I efterhand, där i bildarkivet, börjar tolkandet. Ju mer man tittar, desto mer förstår man också vad det är man ser. I bilderna finns ledtrådar att upptäcka efter hand.

Man föreställer sig ett, men får i möte med dokumentet veta något annat. Man tittar på samma bild igen och kan få syn på helt andra saker. Bilden kan få en helt ny mening när man ser på den i ljuset av en annan tid. När man i efterhand försöker sätta bilden i ett sammanhang för att förstå hur det var den gången den kom till.

Kreativt berättande handlar ofta om sökande. Att bland tusentals fotografier hitta och välja ut ett enda foto. En bild som ska vara ett autentiskt spår, men som också ska kunna bära hela den historia man ser och vill förmedla.

Man söker det enskilda fotografieringstillfället. Ett exponerat ögonblick som har fastnat på ett negativ och blivit en bild som, när man synar, vrider och vänder på den, nästan börjar växa och kasta reflexer omkring sig. Som om den enskilda bilden

FOTO: CLAES GABRIELSON

Bygd och naturskrönikör **MAJA HAGERMAN** är historiker, författare, vetenskapsjournalist och TV-producent.

Hon är bl a medarbetare i Dagens Nyheter och har skrivit uppmärksammade böcker som *Spåren av kungens män*, *Tusenårsresan*, *Det rena landet* och *Käraste Herman* samt producerat ett tiotal historiska dokumentärer för SVT.

Hemsida:
majahagerman.se

”En ny tolkning kan växa fram om man har andra spår också, som till exempel gamla tidningsartiklar, brev eller kvitton.”

Den kan kallas mikrohistoria, individ-historia, transnationell historia, global historia och lokal historia. De otaliga fotografierna i arkiven väntar på att bli pusselbitar till en rikare berättelse om det förflutna.

FOTO: YVONNE NENANDER

"Ett enormt bild-landskap håller på att öppnas med den nya tekniken."

lyser upp hela ens berättelse och visar den i ny dager.

Det är lätt att fantasin löper iväg när man tittar på gamla bilder. Man kan genast föreställa sig hur människor tänkte eller vilka situationer de befann sig i vid fotograferingstillfällena, men jag försöker ofta hålla emot. Aktar mig för att dra alltför förhastade slutsatser.

Istället för att låsa fast mig vid en tydlig, men gissad, inre bild försöker jag titta öppet och prövande. Det ska gå att upptäcka något mer. Kanske finns något annat bakom det uppenbara, som blir synligt när man tittar igen. I miljöer, kläder, kroppsspråk eller bakgrunden.

Plötsligt händer det

Överraskningar kommer, om man bara har tålamod och titta igen och igen. Det är så den dokumentära processen ser ut. Förståelsen djupnar, berättelsens inneboende tema klarnar och börjar längs vägen framträda allt tydligare. Så plötsligt händer det! Överraskningen står där. Ögonblicket man väntat på. Det kan förändra förståelsen av både bilden och ens ämne på djupet.

En ny tolkning kan växa fram om man har andra spår också,

som till exempel gamla tidningsartiklar, brev eller kvitton. Vad sådana dokument berättar kan förändra ens förståelse av motivet på fotot. Man befinner sig ju inne i ett "mörkrum", mellan det faktiska och hur det i efterhand kan förstås, där berättelser kan skapas och förändras.

Bilderna ligger där i arkiven och väntar på oss. De kan fiskas fram igen, och det är mycket enklare nu när man kan söka efter dem på webben. Fotografier, och andra dokument i arkiven, kan hjälpa oss att bygga en tätare väv av det förflutna och förstå historien på ett nytt sätt.

Bilderna kan också hjälpa oss att förstå, eller snarare undersöka, hur vi själva ser på världen och varandra. Hjälpa oss få syn på vad som gömmer sig i glappet mellan vår tid och andra tider. Få syn på själva rörelsen i tiden, hur nuet sitter upphängt mellan det som varit och det som kommer.

På det sättet också kan de också hjälpa oss att tänka framåt, för i de gamla bilderna kan vi få syn på förändringen. Och förstå var vi är i tiden. ●

"Plötsligt händer det! Överraskningen står där. Ögonblicket man väntat på."